

СЕКЦІЯ 6

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА ПЕРСОНАЛУ ПРАВООХОРОННИХ СТРУКТУР ДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ТА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

УДК [159.9:343.54](477)

Валентина Олександрівна ТЮРІНА,

професор кафедри соціології та психології

факультету № 6 (права та масових комунікацій)

*Харківського національного університету внутрішніх справ,
доктор педагогічних наук, професор;*

 [http://orcid.org/0000-0003-4287-8965;](http://orcid.org/0000-0003-4287-8965)

Дмитро Миколайович БОНДЗІК,

студент факультету № 6 (права та масових комунікацій)

Харківського національного університету внутрішніх справ

ГАЗЛАЙТИНГ ЯК ФОРМА ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

Показано, що однією з форм психологічного насильства в сім'ї є газлайтинг. Кінцевою метою газлайтинга є встановлення влади одного з членів сім'ї над іншими; визначено прийоми здійснення газлайтинга.

Соціально-політична криза в Україні, погіршення матеріального становища та розшарування населення за рівнем матеріального стану, невпевненість переважної кількості громадян у завтрашньому дні, – це фактори, що сприяють криміналізації багатьох сфер суспільного життя, зростанню напруженості у суспільстві та як наслідок – підвищенню агресивності та конфліктності у відносинах, зростанню кількості правопорушень, зокрема правопорушень, що є проявами різних видів насильства. Як свідчать статистичні дані, найбільша кількість тяжких правопорушень проти особистості відбувається в сфері сімейно-побутових відносин. Отже, проблема насильства, зокрема психологічного насильства в сім'ї, є вельми актуальною для сучасного суспільства. Однією з форм психологічного сімейного насильства є газлайтинг.

Фундаментальні основи сучасних теорій насильства були закладені в дослідженнях Х. Арангурена, Г. Блумера, М. Вебера, Л. Гумпловича, Е. Дюркгейма, Г. Зімеля, Р. Мертона, У. Самнера, П. Сорокіна, О. Шпенглера та ін. Проблему насильства в сім'ї розглядають у своїх роботах вітчизняні та зарубіжні спеціалісти: психологи (І. Бех,

О. Захаров, О. Кочеміривська, Е. Міллер, З. Фройд, Е. Фромм), педагоги (Л. Нечепоренко, Н. Опухова, В. Радул, В. Тюріна), соціологи (А. Бесєдін, О. Бойко, Р. Коллінз, Т. Шипунова), юристи (Е. Скакунов, В. Туляков) та інші дослідники. Насильство в сфері шлюбно-сімейних відносин у контексті конфліктології розглядалося А. Анцуповим, А. Здравомисловим, А. Ніколаєвською, Л. Петровською, Т. Титаренко, А. Шипіловим та ін. Але недостатньо розробленими залишилися питання щодо видів і форм психологічного насильства в сім'ї,

Тому **метою** нашої роботи є розгляд газлайтинга як форми здійснення психологічного насильства в сім'ї.

Поведінка – це процес взаємодії особистості зі середовищем [1]. Крім того, відомо, що людина починає діяти або певним чином поводитися тільки тоді, коли у неї виникає відповідна потреба. Отже, якщо людина поводить себе у той чи інший спосіб, то це означає, що ця поведінка приносить людині якусь користь. Тому виникають такі запитання: Яку саме користь отримує людина, здійснюючи насильницьку поведінку? Які саме потреби змушують людину здійснювати насильство? Які саме потреби вдовольняє людина, здійснюючи насильство?

Як зазначає Джеймс Джилліген, насильство дає цілком реальні переваги багатьом людям, які вдаються до нього [2, с. 28].

Насильство представляє собою такий тип людських суспільних відносин (зокрема сімейних відносин), в ході якого одні індивіди чи групи людей підкоряють собі інших, узурпують їх вільну волю. Таким чином, насильство – це зовнішній вплив на людину, нав'язування волі одних людей іншим людям, тобто його можна інтерпретувати як різновид відносин панування, влади. І сімейні стосунки не є винятком.

Коли влада ґрунтується на прямому примусі, тоді вона виступає як насильство. Розгляд насильства як різновидності владних відносин дозволяє відрізнити його від інших форм примусу – патерналістського і правового. На відміну від останніх, насильство у власному розумінні слова є дія, на яку в принципі не може бути одержано згоди тих, проти кого вона спрямована.

Поведінка – це спосіб взаємодії, за допомогою якого особистість вирішує якусь проблему, тому насильницька поведінка – це теж спосіб деяких людей, в тому числі й в родині (дітей, підлітків, юнаків, дорослих, чоловіків, жінок, літніх людей) вирішувати свої проблеми, та одержувати при цьому для себе певну користь, зокрема мати над кимось владу. Одним із способів досягнення поставленої мети – мати владу, зокрема мати владу над членами сім'ї, – є психологічне насильство, формами якого є аб'юз і газлайтинг.

Аб'юз – емоційне насильство, ключова ідея якого – світ, у якому жертва повинна чітко дотримуватися правил, щоб не страждати.

Поняття «газлайтинг» було введено в оборот для визначення психологічних маніпуляцій, мета яких полягає в тому, щоб посіяти у жертві сумніви щодо об'єктивності сприймання нею дійсності, виставити індивіда «дефективним», ненормальним. Газлайтинг – це форма психологічного насилля, головне завдання якого – змусити людину сумніватися в адекватності свого сприймання оточуючої дійсності.

Газлайтинг – це форма психологічного насилля, коли аб'юзер намагається переконати жертву в тому, що вона відчуває неправильно, змушує сумніватися у своїх реакціях і відчуттях, у своїх переживаннях і спогадах.

Якщо хтось дійсно сприймає ситуацію інакше, ніж Ви, і переконує Вас у своїй версії, – це діалог, обговорення. Газлайтинг починається тоді, коли відбувається навмисне спотворення реальності, навмисне знецінення ваших почуттів, навмисний обман. Отже, основним механізмом газлайтера є заперечення істини і підміна її брехнею.

Діями газлайтера є переконування жертви в її неадекватності, знецінювання її емоцій, заперечування того що було сказано і зроблено. Газлайтинг – досить популярний елемент насильства в токсичних відносинах. При цьому знецінюються ваші потреби, ваші цінності, ваша особистість. Зробивши Вам щось погане, образивши, принизивши, знецінюючи ваші почуття, вам можуть сказати; «Ти неадекватно реагуєш», «Розслабся», «Це був просто жарт» тощо.

Жертва газлайтинга проходить через кілька основних стадій: Перша – заперечення, коли жертві здається, що стався незначний інцидент, який більше не повториться, тому жертва не надає йому серйозної уваги. Друга стадія – сумніви, коли жертва починає сумніватися у собі, у адекватності свого сприймання, але ще захищається, намагається довести свою правоту і наївно прагне переконати газлайтера. Третя стадія – прийняття, коли після тривалих переконань і навіювань жертва починає частково або повністю сумніватися у собі й вірити газлайтеру. Наслідками цього психологічного насильства можуть бути втрата самооцінки, різні розлади, депресії, підпорядкування газлайтеру тощо.

Найкращим засобом боротьби з газлайтингом – це припинити спілкування з газлайтером. Викреслити цю людину зі свого життя. Змінити сферу діяльності, оточення. Якщо це неможливо, то треба виробити свою стратегію поведінки в спілкуванні з газлайтером, а саме: намагатися якомога менше спілкуватися з агресором, розширити коло спілкування; розмову будувати за своїм сценарієм, чітко означати свою позицію і точку зору; аргументовано відстоювати свою думку і права; доти зрозуміти, що Ви твердо впевнені у своїх словах, і Вас не так просто збити з пантелику; бути стриманим, не дозволяти виводити себе на емоції, оскільки саме цього і домагається маніпулятор; підвищувати

самооцінку і впевненість у собі; звернутися до психотерапевта або в групу підтримки для жертв; мислити тверезо і критично, захищати свої інтереси.

Список бібліографічних посилань

1. Змановская Е. В. Девиантология (психология отклоняющегося поведения). М. : Академия, 2003. 288 с.
2. Джилліген Д. Запобігання насильству. Київ : Сфера, 2004. 166 с.

Отримано 28.02.2019

УДК [159.922.73.07-053.5:159.942.53:316.475:316.362](075.8)

Олена Львівна ЛУЦЕНКО,

*доцент кафедри прикладної психології факультету психології
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
кандидат психологічних наук, доцент;*

Діана Вячеславівна ШТРИГОЛЬ,

*доцент кафедри психіатрії, наркології, неврології
та медичної психології медичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
кандидат медичних наук, доцент;*

Наталія Геннадіївна МІХАНОВСЬКА,

*професор кафедри психіатрії, наркології, неврології
та медичної психології медичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
доктор медичних наук, старший науковий співробітник*

ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА НА АДРЕСУ ДІТЕЙ: ПРИРОДА ПОРУШЕНЬ І СТІЙКОСТІ

Окреслені основні соматичні та психологічні наслідки впливу домашнього насильства на адресу дітей. Вказані еволюційні та психосоціальні чинники різної вразливості дітей до психологічних порушень та формування стійкості до них.

Насильство над дітьми – це глобальний феномен, якому починає приділятися все більше уваги по всьому світові. Існують міжнародні організації, які відслідковують розповсюдженість насильства над дітьми у різних країнах та просувають ініціативи щодо повсюдної законодавчої заборони його [4]. Для ефективного попередження та протидії насильству над дітьми важливо розуміти природу психологічних порушень, які виникають у дітей, тобто, які саме діти є найбільш вразливими до серйозних розладів та навпаки, що може бути чинниками їх меншої вразливості, тобто певної стійкості дитини до негативних впливів.